

Nordmarka i verneperspektiv

I 2009 ble Markaloven – ”Lov om naturområder i Oslo og nærliggende kommuner” – vedtatt. Allerede tidlig etter krigen ble det fra friluftsliv- og naturvernorganisasjonene i Oslo-området tatt til orde for å få lovfestet et vern for Marka.

Statens Friluftsråd og Oslo og Omland Friluftsråd tok i 1960-årene flere slike initiativ. I 1976 ble et utkast til ”Flerbruksplan for Oslomarka” fremlagt av Miljøverndepartementet og nå med Gro Harlem Brundtland som statsråd. Det møtte motstand, særlig fra skogbrukssiden. I 1980 fant likevel Regjeringen å kunne fremme forslag om en Markalov der skogbruket var holdt utenfor. Dette lovforslaget hadde langt på vei det samme innhold som den loven vi nå har fått. Men etter regjeringsskiftet høsten 1981 ble lovproposisjonen trukket tilbake. Siden har saken stort sett ligget død, inntil den rød-grønne Stoltenberg regjeringen i Soria-Moria-erklæringen lovte en vernelov for Marka. Lovteksten regner opp alle våre velkjente friluftsmarker, fra vest mot øst og syd – Kjekstadmarka, Vardåsmarka, Vestmarka, Krokskogen, Bærumsmarka, Nordmarka, Lillomarka, Romeriksåsene, Gjelleråsmarka, Østmarka og Sørmarka. Områdene ligger i 19 kommuner og 5 fylker. Vel 70% av arealet er i privat eie, resten kommuneskoger og allmenninger.

Katnosa. Foto fra Markadatabasen

Spålen- Katnosa – 25 års arbeid for vern. Området Spålen-Katnosa ble fredet som naturreservat i 1995. De 18,4 km² som ble vernet var en seier for naturvernet og en seier for alle

markaelskere. En 25 år lang dragkamp om Nordmarkas perle var endelig over, for allerede i 1970 begynte vernearbeidet. I verneområdet er det i dag store, urørte landskapsrom, store og små vann, elver og bekker, skjeggete graner og kronglefuruer. Her spiller storfuglen, og i granskogliene kan man treffe på fotefarene etter både mår og gaupe. I tillegg kommer man kulturhistorien nær innpå livet, for her er også gamle setre og fløtningsanlegg.

Hvis du vil besøke reservatet, skal du ta veien innover marka fra Jevnaker. Du skal kjøre til Tverrsjøstallen og videre inn til parkeringsplassen under Pershusfjellet. Derfra kan du gå til Finnstad og følge blåmerket løype nordover til Holoasetra og tilbake til veien ved Tverrsjøen. Du kan også kjøre til Holoasetra og utforske terrenget innover mot Hesteskovannet og Grasdalskollen. På en slik tur er ikke tilbakelagt distanse det viktigste, men hva du opplever. Gå rolig, bruk dine sanser og se etter detaljene i skogen. Husk at dette er en katedral!

Oppkuven-Smeddalen naturreservat ligger litt lengre sør i marka, og her er drøye 4 000 mål fredet i barskogsreservatet. I det urskogslignende miljøet på kollene like nord for Oppkuven er det funnet grantrær som er mer enn 400 år gamle. I tillegg til gammelskog, er Oppkuven (704 m.o.h) også et flott utsiktspunkt med eget utsiktstårn. Krokskogen er den vestligste delen av marka, og området er kjent for gamle setertufter, finnebosetting og eventyrforfatter Peter Christen Asbjørnsens legendariske beskrivelse av sine opplevelser på Krokskogen en sommernatt for rundt 180 år siden. Fremdeles er det litt eventyrsus her inne og da kanskje særlig i de fredede barskogsreservatene.

Løvenskiold-Vækerøs flerbruksplan fra 1974 var det planer om bilvei syd fra Katnosa og rundt Målvika til Aklangen. Langs Store Fyllingen var det planer om traktorvei. Men denne gangen vant vernearbeidet fram, da Spålen–Katnosa naturreservat ble opprettet i 1995. Slik skal det være når demokratiet får fungere ...

«Snart står jeg nede ved stranden av Store Fyllingen. Jeg følger stien langs land og krysser over dammen der elva renner ned i Katnosa. Jeg tar meg fram litt østover gjennom sumpskog og myr, til jeg klyver lia opp mot løypa som kommer fra Elgstøa. Jeg ser meg tilbake en gang og lar blikket sveipe over de brede skogliene ved Grasdalskollen som nå skal få ligge i fred for øks og sag og motordur ... Jeg tenker også på den gangen jeg mistet retningen der inne og kom på villstrå ..., en høstdag med lavt skydekke gikk jeg i ring, slik at jeg fant mine egne spor ...

Nå følger jeg løypetraseen sydover over myrer og gjennom glissen skog, forbi Mariputten og nedover mot Katnosa gård. Her inne, nordøst for gården, skal Katnossetra ha ligget en gang i tiden. Nå vokser det skog på de gamle vollene. Jeg tar en rast i skogkanten ovenfor Katnosa gård. Husene ligger foran meg på rekke og rad. Hele tunet her er registrert som svært verneverdig bebyggelse i Marka. Det har vært mange skiløpere, vandrere og kanopadlere som i årenes løp har vært innom Katnosa og fått servering. Før i tiden husker jeg vi fikk komme inn på kjøkkenet og i stua for å hvile eller varme oss. Mang en gang har jeg hvilt på en krakk der innenfor døra ..., det var på den tiden Gunnar Hjørnstad og Kåre Berg drev stedet. Katnosa ligger strategisk og sentralt til mellom Mylla og Kikut/Sandungen ..., så det er viktig, ikke minst av sikkerhetshensyn, at folk kan komme innom for hvil og servering.»

Under krigen etablerte Milorg D-13 en egen militærbase rundt Katnosa. Det lå motstandsfolk på mange av setrene og plassene her inne. 23 februar 1945 var den store slippnatta i Marka. 15 fly gikk på vingene fra Syd-England og slapp sine laster blant annet ved Grasdalskollen, Båhussetra, Brentebråtåsen, Finnerudsetra og Nordre Branntjern.

Plassen Katnosa ble muligens ryddet av finner en gang på 1600-tallet. I finnemantallet fra 1686 ble det registrert 52 rene finner i Lunner, 18 i Gran, 44 i Hole og 19 i Norderhov. Katnosa har vært seter for Lunnergårdene Heier, Løken og Brattvoll, men har også vært seter for gårder på Ringerike. Sist på 1700-tallet ble Katnosa en del av Nordmarksgodset.

P. Blix skriver at Katnosa i dommer av 1680, 1685 og 1722 tilkjennes gården Brattvoll på Jevnaker ..., «da har vel folk med noe av mitt blod drevet her inne for flere hundre år siden ...»

Magnus og Gunnhild Katnosa og deres slekt forpaktet Katnosa i om lag 80 år. Vei ble bygd til Katnosa i 1920, og strøm kom i 1950-årene. «Jeg reiser meg, sier Katnosa farvel for denne gangen og rusler veien bortover til Østbråtan. Det var her mine tippoldeforeldre Halvor Anderssen Østbråten og Ingeborg fra Brattvoll ved Mylla slo seg ned i 1840 og skapte seg et liv ... Nå er plassen nedlagt og bortleid til feriested, og de 60–70 dekar med dyrkbar mark er for lengst tilplantet med gran. Opprinnelig er Østbråtan en finnerydning, og aller øverst på Østbråtans innmark, på Lykjetoppen, er det tuer og hauger som skal være finnegraver ... Egil Collett Aabel skriver i «Nordmarksfolk» at Halvor hogg og kjørte hustømmer til Katnosa. Han kjørte også bord fra Haklosaga og takstein fra Sandungen. Arbeidet hans var også å levere tømmer og ved i Leveringsvika i Katnosa. Noen ganger dro de vel over Båhussetra for å komme til bygds, kanskje streifet han i Branntjernhøgda på jakt etter skogsfugl og fisk ..., og han fisket vel for mat i både Katnosa og Katnoselvas løker ...»